

Årsskriftet Critique
tredie årgang 2010

Redaktører

BA, stud. mag. Christian Houlberg Skov, ph.d.-studerende

stud. scient. Rasmus Ladekjær Pedersen

cand. mag. Jens Wendel-Hansen, ph.d.-stipendiat

Årsskriftet Critique, tredje årgang 2010
BA, stud. mag. Christian Houlberg Skov, ph.d.-studerende
stud. scient. Rasmus Ladekjær Pedersen og
cand. mag. Jens Wendel-Hansen, ph.d.-stipendiat

www.critique.ksaa.dk

Skriftet er sat med GNU Emacs
og kompileret med L^AT_EX3 (pdflatex)

Udgives af Konservative Studenter i Aarhus i samarbejde med
Christian Houlberg Skov, Rasmus Ladekjær Pedersen og Jens Wendel-Hansen.

ScandinavianBook, Århus 2010
ISSN: 1903-4180
©Konservative Studenter

Konservative Studenter
Wilstersgade 10 st.
8000 Århus C

'De Descriptione Temporum'

Af C. S. Lewis

Om forfatteren

C.S. Lewis (1898-1963) var britisk forfatter og filolog. Han underviste på både Oxford og Cambridge i engelsk litteratur i middelalderen og renæssancen. Derudover var han en aktiv kristen apologet og forfatter til flere skønlitterære værker såsom historierne om Narnia.

Idet jeg taler fra en nyoprettet lærestol, kan jeg se mig selv befriet fra én forlegenhed blot for at falde over i en anden. Jeg har ingen store forgængere, som overvåger mig, men på den anden side må jeg derfor forsøge (som i teaterverdenen) at 'kreere en rolle'. Ansvar er tungt. Hvis jeg mislykkes, vil universitetet måske fortryde ikke blot min udvælgelse – en fejl, som i værste fald kan overlades til Den Store Læge – men måske endda, hvilket er meget mere tungtvejende, oprettelsen af selve stillingen. Det er årsagen til, at jeg derfor har tænkt mig at tage tyren ved hornene og hellige denne forelæsning til at forklare – så tydeligt, som jeg kan – måden, hvorpå jeg går til mit arbejde; min udlægning af det hverv, som I har givet mig.

Det mest tiltrækkende ved opslaget til denne stilling var kombinationen 'middelalder og renæssance'. Jeg har taget denne formulering som et udtryk for, at universitetet officielt har godkendt en ændring i historieforståelsen, hvilket er slået igennem i min egen levetid. Det er på balanceret vis blevet formuleret af Professor Seznec med følgende ord: „Idet middelalderen og renæssancen bliver bedre udforsket, fremstår den traditionelle antitese mellem dem mindre markeret.“¹ Nogle forskere vil gå endnu længere end Professor Seznec, men jeg tror, at kun meget få vil opponere imod ham. Hvis vi af og til er ubevidste om forandringerne, skyldes det ikke, at vi ikke har været en del af det, men at de har været gradvise og umærkbare. Vi opdager det tydeligst, hvis vi pludselig bliver stillet ansigt til ansigt med det gamle synspunkt i sin fulde kraft. Et godt eksperiment er at genlæse det første kapitel i J.M. Berdans *Early Tudor Poetry*.² Det er stadig på mange måder en

¹Oversættelsen er foretaget ud fra Walter Hooper (red.), *Selected Literary Essays by C.S. Lewis*. Cambridge University Press. Cambridge, 1969, s. 1-14.

J. Seznec, *La Survivance des dieux antiques* (London, 1940), overs. B.F. Sessions (Kingsport, Tennessee, 1953), s. 3.

²New York, 1920.

nyttig bog, men nu er det svært at læse dette kapitel uden et smil på læben. Vi begynder med niogtyve sider (og de indeholder adskillige forkerte fremstillinger) af uforløst jammer over primitivitet, overtro og overgreb imod børn, og på den niogtyvende side optræder sætningen „Den første revne i dette mørke er den kopernikanske doktrin“ – som om en ny hypotese inden for astronomi naturligvis ville få en mand til at holde op med at slå sin datter på hovedet. Ingen forsker kunne skrive helt sådan i dag. Men det gamle billede, malet i meget mere skingre farver, har overlevet blandt de svagere brødre iblandt os, måske ikke (lad os håbe det) her i Cambridge, men dog i det Vestens mørke, som I her på det seneste har bedt mig træde frem i. Så sent som sidste sommer havde jeg den ære at eksaminere en ung mand, der beskrev Thomas Wyatt som „den første mand der kravlede i land fra middelalderens store, mørke hav.“³ Dette var interessant, for det viste, hvordan et stereotypet billede kan ødelægge et menneskes egen erfaring. Næsten samtlige af hans pensums middelaldertekster havde i realiteten ledt ham ind i formaliserede haver, hvor enhver passion blev undertrykt til noget mekanisk, og alle problemstillinger omkring livsførelse blev reduceret til en kompleks og rigid moralfilosofi.

Ud fra begrebsparret 'middelalder og renæssance' udledte jeg nu den slutning, at universitetet opmuntrede min egen tro på, at barrieren mellem disse to tidsaldre har været stærkt overdrevet, hvis ikke det meste har været et påfund af humanistisk propaganda. I det mindste var jeg parat til at byde enhver tiltagende fleksibilitet i vores opfattelse af historien velkommen. Alle begrænsninger i forhold til det, vi kalder 'perioder', burde være genstand for konstant revision. Gid vi kunne undvære dem i det hele taget! Som en stor Cambridge-historiker har sagt: „I modsætning til tidspunkter er perioder ikke fakta. De er tilbageskuende forestillinger, som vi konstruerer omkring fortidige begivenheder, nyttige til at give en diskussion fokus, men leder meget ofte historiske tanker på vildspor.“⁴ Den aktuelle temporære proces, som vi møder i vores liv (og vi møder den strengt taget ikke andre steder), har ingen brud, bortset fra de 'velsignede barrierer mellem dag og nat' – vores søvn. Forandring er aldrig fuldført, og forandringer ophører aldrig med at ske. Intet er helt færdiggjort, det kan altid begynde forfra igen. (Det er en af siderne ved livet, som Richardson rammer på

³En herlig passage i Comparetti, *Vergil in the Middle Ages*, overs. E.F.M. Benecke (London, 1895), s. 241, kontrasterer middelalderen med 'historiens mere normale perioder'.

⁴G.M. Trevelyan, *English Social History* (London, 1944), s. 92.

kornet med kedsommelig præcision). Intet er heller ikke helt nyt; det har altid på en eller andet måde været foregrebet eller forberedt. Vores livs tilstand er en sømløs og formløs vedvarende uforanderlighed. Men desværre kan vi som historikere ikke dispensere ved hjælp af perioder. Vi kan ikke bruge Mrs Woolf's teknik i *The Waves*. Vi kan ikke holde sammen på store mængder af enkelheder uden at putte dem ind i en form for struktur. Endnu mindre kan vi planlægge en termins arbejde eller et lektionskatalog uden det. Derfor er vi henvist til periodisering. Alle inddelinger vil forfalske vores materiale til en vis grad; det bedste, man kan håbe, er at vælge dem, som vil gøre det mindst skævt. Men fordi vi må lave skel, vil en manglende opmærksomhed omkring en traditionel periodisering i det lange løb skabe en vægtlægning på en anden. Det er netop det emne, jeg ønsker at diskutere. Hvis vi ikke sætter Det Store Skel mellem middelalderen og renæssancen, hvor skal vi så sætte det? Jeg stiller dette spørgsmål med fuld bevidsthed om, at der i virkeligheden ikke er noget Stort Skel. Der er ikke noget i historien, som helt svarer til en kystlinje eller et vandskel i geografi. Når jeg alligevel synes, mit spørgsmål er værd at stille, er det ikke, fordi jeg forventer mere af mit svar end en metodologisk rettesnor eller meget af den slags. Mindst af alt ønsker jeg, at det mindre end andet skal være underlagt kontinuerlige angreb og omgående revisioner. Men jeg tror på, at denne diskussion er den bedste vej af alle til at forklare, hvordan jeg ser på opgaven, som I har givet mig. Når jeg har afsluttet den, skal jeg i det mindste have lagt kortene på bordet, og I vil kende sagen fra sin værste side.

Meningen med min titel er nu blevet klar. Det er en kapiteloverskrift, som er lånt fra Isidor.⁵ I dette kapitel er Isidor optaget af at inddele historien, som han kendte den, i perioder; eller, som han kalder dem, *aetates*. Jeg vil gøre det samme. Antaget at vi ikke sætter vores store grænse mellem middelalderen og renæssancen, skal jeg tage konkurrerende inddelinger, som er blevet gjort eller gøres, i betragtning. Men lad mig først komme med et ord til advarsel. Jeg forsøger ikke, heller ikke i den mindste skala, at overgå Professor Toynbee eller Spengler. Jeg er desperat skeptisk, hvad angår alt, som kunne kaldes 'historiens filosofi'. Jeg ved intet om fremtiden, end ikke om der overhovedet vil være nogen fremtid. Jeg ved ikke, om forgangen historie har været nødvendig eller tilfældig. Jeg ved ikke, om den menneskelige tragikomedie nu befinder sig i kapitel 1 eller kapitel 5; eller om

⁵*Etymologiarum*, udg. W.M. Lindsay (2 bind. Oxford, 1911), kap. 5, s. xxxix.

vores nutidige tilstand er barndom eller alderdom. Jeg er mere optaget af, hvordan vi kunne inddele eller skematisere disse fakta – latterligt få i sammenligning med det hele – som overlever os (ofte ved et tilfælde) fra fortiden.⁶ Jeg er mindre som en botaniker i en skov end som en kvinde, der ordner nogle få afklippede blomster til dagligstuen. Sådan er de største historikere i nogen grad. Vi kan ikke komme ind i den rigtige fortidsskov; det er en del af det, der ligger i ordet fortid.

Den første deling, som falder naturligt for os, er dén mellem antikken og de mørke tider⁷ – Imperiets fald, de barbariske invasioner og kristningen af Europa. Selvfølgelig vil ingen mulig revolution i historisk tænkning gøre dette til andet end en massiv og mangfoldig forandring. Tro ikke, at jeg vil gøre noget for at forklejne det. Men jeg må påpege, at tre ting er sket siden – skal vi sige Gibbons tid – som får det til at se mindre katastrofeagtig ud for os, end det gjorde for ham.

1. Både det delvise tab af antikkens lærdom og dens genopdagelse i renæssancen var for ham unikke begivenheder. Historien har ikke leveret noget tilsvarende, hvad angår en sådan død og genfødsel. Men vi har set den anden død af antikkens lærdom. I vores tid er noget, som tidligere var alle lærde menneskers ejendom, blevet reduceret til tekniske hjælpemidler for nogle få specialister. Hvis vi vil hævde, at det ikke er udtryk for en total død, kan vi replicere, at der heller ikke var nogen total død i de mørke tider. Man kan endda argumentere for, at latin, der overlevede som den mørke tids kultursprog, samt bevarelsen af disciplinerne jura og retorik, for en vis del gav den klassiske arv en meget mere levende og integrerende status i disse tiders liv, end specialisternes akademiske studier kan hævde i vores egen. Hvad angår tempoet for disse to dødsprocesser, ville det være lettere at finde en mand, som ikke kunne læse Virgil, selvom hans fader havde kunnet, i det tyvende århundrede end i det femte.

2. Den litterære forandring fra Virgil til *Beowulf* eller *Den gamle Hildebrand* ville synes større for Gibbon, hvis han havde læst dem, end det kan for os. Nu kan vi ret klart se, at disse barbariske digte ikke var så nye sammenlignet med fx *The Waste Land* eller Mr. Jones'

⁶I essayet om 'historicisme', diskuterer Lewis udførligt den teori, at „mennesket ved brug af dets naturlige evner, kan opdage en indre mening i den historiske proces.“ Essayet findes i hans *Christian Reflections*, (Walter Hooper, udg., London, 1967), s. 100-113.

⁷Oversætterens kommentar: The Dark Ages oversættes ofte på dansk med den mørke middelalder, men netop i denne tekst, hvor Lewis nuancerer en sådan generaliserende opfattelse, passer det dårligt. Derfor oversættes det her og i det følgende med de mørke tider.

Anathemata. De var nærmere en ubevidst tilbagevenden til ånden i den tidligste klassiske digtning. Homérs læsere og *Den gamle Hildebrands* læsere ville sagtens kunne have forstået hinandens digtning, når de først havde lært hinandens sprog og metrik. Intet nyt var kommet ind i verden.

3. Kristningen af Europa synes for alle vore forfædre at være en unik, irreversibel begivenhed – uanset om de som kristne bød det velkomne eller, som Gibbon, beklagede det som udtryk for humanistisk vantro. Men vi har set den modsatte proces. Selvfølgelig er afkristningen af Europa i vores tid ikke helt komplet; det var kristningen af hende i de mørke tider heller ikke. Men groft sagt må vi sige, at mens hele historien for vores forfædre var delt i to perioder, den præ-kristne og den kristne, og kun disse to, falder den for os ind i tre; den præ-kristne, den kristne og hvad der fornuftigt nok må kaldes den efterkristne. Dette udgør bestemt en afgørende forskel. Jeg tager ikke her stilling til kristningen eller afkristningen ud fra en teologisk betragtning. Jeg ser det blot som kulturelle forandringer.⁸ Når jeg gør det, synes den anden forandring at være end mere radikal end den første. Kristne og hedninger havde meget mere tilfælles med hinanden end den ene med en post-kristen. Hullet mellem dem, som tilbyder forskellige guder, er ikke så stort som mellem dem, der tilbyder, og dem, som ikke gør. Både de hedenske og kristne tidsaldre er tider, som Pausanias ville kalde δρώμενον⁹, den udvortes og vedtagne idé; offeret, spillene, triumfen, det rituelle drama, messen, turneringen, masken, festoptoget, bryllupsdigtet, og med dem rituelle og symbolske kostymer, trabea og laticlave, krone af vilde oliven, kongekrone, adelskrone, dommernes rober, riddernes sporer, heroldernes kapper, brynjeudstyr, præsteklæder, religiøse vaner – for enhver rank, handel og lejlighed dens synlige tegn. Men selv om vi ser bort fra dette og ind i naturen af menneskenes sind, synes det at være det samme. Er kløften mellem Professor Ryle og Thomas Browne ikke i sandhed meget større end mellem Gregor den Store og Virgil? Er Seneca og Dr. Johnson ikke tættere knyttet end Burton og Freud?

I ser allerede linjerne i forhold til min tankegang; og der er bestemt ikke en del af min hensigt at skjule en overraskelse til slutningen af

⁸Det er ikke sikkert, at nogen af processerne set (hvis vi kunne se det) *sub specie aeternitatis*, ville have større betydning end som det vurderes af kulturhistorikeren. Mængden af kristent (dvs. bodfærdig og genfødt) liv i en tid, forskellig fra 'en kristen civilisation', kan ikke dømmes af dødelige.

⁹*De Descriptione Graec.* II, xxxvii.

forelæsningen. Når jeg har dristet mig en smule til at modificere vores syn på forandringen fra 'antikken' til 'det mørke', skyldes det kun, at jeg tror, vi siden har været vidne til en endnu større, dybdegående forandring.

Den næste grænse, som er blevet draget – dog først for nylig – er den mellem det mørke og middelalderen. Vi markerer det et sted omkring det tidlige 12. århundrede. Denne grænse kan klart ikke konkurrere med dens forgænger på det religiøse område, den kan heller ikke prale af drastiske befolkningsrøkeringer. Men den afbøder disse mangler på andre måder. Forandringen fra antik til det mørke bestod, når alt kommer til alt, mest af tab. Men ikke helt. Den mørke tid var ikke så gold med hensyn til fremskridt, som vi nogen gange tænker. Den oplevede codexens eller den sammenhængte bogs triumf over rullen eller *volumen* – en teknisk forbedring næsten lige så vigtig for lærdommens historie som opfindelsen af trykningen. Alle eksakte videnskaber afhænger af det. Og hvis – her må jeg gerne korrigeres – de også opfandt stigsøjlen, gjorde de noget næsten lige så vigtigt for krigskunsten som opfindelsen af tanks. Men hovedlinjen var en periode af tilbagegang: Dårligere huse, dårligere kloakering, færre bade, dårligere veje og dårligere sikkerhed (vi noterer os, at i *Beowulf* forventes et gammelt sværd at være bedre end et nyt). Med middelalderen opnår vi en periode med udbredte og fine forbedringer. Aristoteles' tekst er genopdaget. Dens hurtige tilegnelse af Albertus Magnus og Thomas Aquinas åbner en ny tankeverden. I arkitekturen førte nye løsninger på tekniske problemer til nye æstetiske effekter. Inden for litteraturen veg de gamle allittererende og assonansbårne metre til fordel for de rimende og syllabiske vers, som skulle bære hovedvægten af europæisk digtning i århundreder. På samme tid udforskede digterne en helt ny gruppe af stemninger. Jeg er så langt fra at underbetone denne særlige revolution, at jeg tidligere er blevet beskyldt for at overdrive den. Men 'stor' og 'lille' kan sammenlignes. Jeg ville betragte denne forandring i litteraturen som den største, hvis jeg ikke kendte en større. Jeg kan ikke se, at trubadurernes, Chrétiens og de øvriges værker virkelig var så stor en nyhed som det tyvende århundredes poesi. En mand, som var opvokset med *Chanson de Roland*, kan have været forbløffet af *Lancelot*. Han ville have undret sig over, at forfatteren brugte så meget plads til følelserne og så (relativ) lidt tid på handlingerne. Men han ville have vidst, at dette var, hvad forfatteren havde gjort. Han ville på en vigtig måde have vidst, hvad digtet 'gik ud på'. Hvis han havde misforstået hensigten, forstod han i det mindste ordene.

Derfor tror jeg ikke i forhold til litteraturen, at forandringen fra 'mørk' til 'middel' kan dømmes på samme måde som den forandring, der er sket i min egen levetid. I forhold til religion er den ikke i nærheden af at kunne konkurrere.

En tredje mulig grænse mangler endnu at overvejes. Vi kunne sætte vores streg et sted imod slutningen af det 17. århundrede med dets generelle accept af det kopernikanske verdensbillede, Descartes' dominans og (i England) grundlæggelsen af Royal Society. Hvis vi skulle afgøre idéernes historie (i den snævre betydning af ordet), ville jeg bestemt sætte min streg dér. Men hvis vi vil afgøre vores generelle kulturs historie, er det noget andet. Videnskaberne begyndte uden tvivl at gøre fremdrift med sikrere og hurtigere skridt. Næsten samtlige senere og (efter min opfattelse) mere omsiggribende forandringer kan spores tilbage til denne fremdrift. Men konsekvenserne af det blev forsinkede. Videnskaberne forblev længe som en løveunge, hvis kåde leg begejstrede sin herre i det skjulte; den havde endnu ikke smagt menneskeblod. Hele vejen gennem det 18. århundrede var den almindelige tankegang nærmere etisk, retorisk og juridisk end videnskabelig, således at Johnson i sandhed kunne sige „kendskabet til den ydre natur, og den videnskab, som denne kendskab forudsætter eller inkluderer, er ikke den store eller hyppige beskæftigelse for den menneskelige erkendelse.“¹⁰ Det er let at se hvorfor. Videnskab var ikke menneskets sag, fordi mennesket endnu ikke var blevet videnskabens sag. Den beskæftigede sig hovedsagelig med det livløse; og det kastede få teknologiske biprodukter af sig. Da Watt opfandt sin maskine, da Darwin begynder at pille ved menneskets oprindelse, Freud med dets sjæl og økonomerne med alt, hvad det har, da kom løven i sandhed ud af sit bur. Dens løsslupne nærvær i vores midte vil blive en af de vigtigste faktorer i enhver dagligdag. Men ikke endnu; endnu ikke i det 17. århundrede.

Det er i disse skridt, at jeg ser det største af alle brud i Vestens historie, som adskiller nutiden fra – lad os sige – Jane Austens og Scotts tid. Dateringen af noget sådant må naturligvis blive ret så hasarderet og uklar. Ingen vil kunne udpege et årstal eller et årti, hvor denne forandring ubestridelig begyndte, og det har sandsynligvis endnu ikke nået sit højdepunkt. Men et eller andet sted mellem os og Waverleyfortællingerne, et eller andet sted mellem os og *Persuasion*, løber skismaet. Idet den dukkede op i mit hoved, spurgte jeg selvfølgelig straks

¹⁰ „Life of Milton,“ *Lives of the English Poets*, vol. 1, udg. George Birkbeck Hill (Oxford, 1905), s. 99.

mig selv, om ikke dette perspektiv er en fejlslutning. Afstanden mellem den telefonpæl, som jeg rører ved, og den næste telefonpæl ser længere ud end summen af afstande mellem alle de øvrige pæle. Kunne dette være en lignende perspektivforvrængning? Vi kan ikke gå hen over perioderne, som vi kan gå hen over pælene. Jeg kan kun give baggrunden for, at jeg, efter hyppige genovervejelser, har måttet tvinge mig selv til at bekræfte min konklusion.

1. Jeg begynder med det, som jeg betragter som den svageste; forandringen mellem Scotts tid og vores i lyset af en politisk vinkel. På denne front har mit skel væsentlige konkurrenter. Forandringen er måske mindre end mellem antikken og de mørke tider. Dog er det meget stort, og jeg tror, at det udbreder sig til alle nationer, både dem, vi kalder demokratier, såvel som diktaturer. Hvis jeg skulle karikere tidens politiske forhold, ville jeg låne det navn, som *Punch* opfandt i løbet af Første Verdenskrig: *Govortisement*. Dette er et vidt begreb og betyder 'styring gennem reklame.'¹¹ Men min hensigt er ikke at karikere; jeg forsøger at være objektiv. Forandringen er således. I alle tidligere tider, som jeg kan komme i tanke om, var det primære mål for herskere – med undtagelse af sjældne og korte mellemrum – at holde deres undersåtter i ro, at foregribe eller neddæmpe en større ophidselse og overtale folk til at holde sig i det stille til deres forskellige beskæftigelser. Og deres målgruppe var stort set enig med dem i det. De bad endda om (på en måde, som synes underlig gammeldags) at få lov til at leve 'et roligt liv i al ærbarhed og ærlighed' og 'tilbringe tiden i fred og ro.' Men nu synes masseunderholdningens kanaler næsten at være det normale organ for politisk magt. Vi lever i en tid med appeller, fremstød og kampagner. Vores herskere er blevet som skolelærere, og de kræver hele tiden energi. Notér jer, at jeg gør mig skyldig i en vis arkaisme ved at kalde dem 'herskere'. 'Ledere' er det moderne ord. Jeg har foreslået et andet sted, at dette er en meget klar ændring af ordvalg.¹² Vores krav til dem har forandret sig ligesom deres til os. Af en hersker efterlyser man retfærdighed, ufordærvede handlinger, flid, måske mildhed; af en leder liv, initiativ og (formoder jeg) det, som folk kalder 'tiltrækningskraft' eller 'personlighed'.

Derfor har denne forestillede grænse på den politiske side respektabel, men aldrig tvingende kvalifikationer.

¹¹Oversætterens kommentar: På engelsk „government by advertisement“.

¹²„New Learning and New Ignorance,“ *English Literature in the Sixteenth Century, excluding Drama* (*The Oxford History of English Literature, III*) (Oxford, 1954), s. 50.

2. I kunsten rager det op over enhver mulig rival. Jeg tror ikke, at nogen tidligere æra har produceret værker, som i deres egen tid var så ødelæggende og forvirrende nye, som kubisterne, dadaisterne, surrealisternes og Picasso har været i vores. Jeg er ret sikker på, at det er sandt for den kunst, som jeg holder mest af, dvs. poesi. Dette spørgsmål er ofte blevet debatteret med nogen ophidselse, men ophidselsen, tror jeg, var forårsaget af den mistanke (ikke altid fejlagtigt), at de som forsvarer den enestående nytænkning i moderne digtning, dermed havde tænkt sig at miskreditere den. Men intet er længere fra mit formål end at foretage nogen værdidom, uanset favorabel eller det modsatte. Kan vi én gang for alle eliminere denne kritiske tilgang og i stedet koncentrere os om det historiske faktum, kan jeg ikke se, hvordan nogen kan betvivle, at moderne poesi ikke blot er en større nyskabning end andre slags 'ny poesi', men ny på en ny måde, næsten i en ny dimension. At påstå, at al ny poesi engang var lige så vanskeligt som vores, er falsk; at sige, at noget af den var det, er en tvetydighed. Noget af den tidligere poesi var vanskelig, men ikke på den samme måde. Alexandrinsk poesi var svært tilgængelig, fordi det forudsatte en dannet læser; idet De blev lært, fandt De svarende på gåderne. Skjaldekunsten var uforståelig, hvis man ikke kendte *kenningar*, men forståelig, hvis man gør. Desuden – og dette er pointen – ville alle alexandrinske skrivere og alle skjalde være enige om svarene. Jeg tror, det samme er tilfældet omkring de dunkle sammenligninger hos Donne; der er en korrekt fortolkning af hver af dem, og Donne kunne have fortalt det til os. Selvfølgelig kan man misforstå, hvad Wordsworth 'var ude på' i *Lyrical Ballads*; men alle forstod, hvad han sagde. Jeg kan ikke hos nogen af disse se den mindste parallel til tingenes tilstand åbenbaret ved et nylig afholdt symposium omkring Hr. Eliots 'Cooking Egg'.¹³ Her finder vi syv voksne (to af dem fra Cambridge), hvis liv i særlig grad har været hengivet til poetiske studier omkring diskussionen af et meget kort digt, som har været åbenbaret for verden i nogle og tredive år; og der er ikke den mindste idé imellem dem i forhold til, hvad det på nogen måde går ud på. Jeg er ikke optaget af at afgøre, om denne tingenes tilstand er noget godt eller skidt.¹⁴ Jeg påstår blot, at det er et

¹³'A Cooking Egg', *Essays in Criticism*, vol. III (July 1953), s. 345-57.

¹⁴I musik har vi værker, som kræver mere talent af udøveren end af komponisten. Hvorfor skulle der ikke komme en periode, hvor kunsten at skrive poesi står ringere end kunsten at læse den? Selvfølgelig ville konkurrerende læsemåder i så fald holde op med at være 'rigtige' eller 'forkerte' og dermed blive mere eller mindre vellykkede 'opførelser'.

nyt fænomen. I hele Vestens historie, fra Homér – jeg vil næsten sige fra eposet om *Gilgamesh* – har der ikke været nogen bøjning eller brud i udviklingen af poesi i sammenligning med dette. Hvad det angår, frygter min formodede grænsedragning ikke nogen rival.

3. For det tredje er der den store religiøse forandring, som jeg måtte nævne før: Afkristningen. Selvfølgelig var der mange skeptikere på Jane Austens tid og længe før, som der er mange kristne nu. Men dristigheden har forandret sig. I hendes dage var normen en vis grad af tro og praksis; nu, hvor jeg gerne tror, at både måden og graden har forbedret sig, er den undtagelsen. Jeg har allerede argumenteret for, at denne forandring overgår det, som Europa undergik ved dens konvertering. Det er svært at være tålmodige over for disse Jeremiasser, i pressen eller på talerstolen, som advarer os om, at vi er på vej til at 'falde tilbage til hedenskaben'. Det kunne være ret morsomt, hvis det var tilfældet. Det ville være fornøjelig at se en eller anden fremtidig premierminister forsøge at dræbe en stor og levende mælkehvid okse i Westminster Hall. Men det kommer vi ikke til. Hvad lurder bag sådanne tomme profetier – hvis de er andet end tankeløs snak – er den falske tro på, at den historiske proces kan vendes om; at Europa kan forlade kristendommen 'gennem den samme dør, som hun kom ind af', og dermed finde sig selv det oprindelige sted, hvor hun var. Det er ikke det, der sker. Et post-kristent menneske er ikke en hedning; på samme måde skulle man i så fald tænke, at en gift kvinde ville genfinde sin jomfruelighed gennem skilsmisse. Den post-kristne er afskåret fra den kristne fortid og derfor dobbelt fra den hedenske fortid.

4. Til sidst vil jeg spille mit trumfkort. Mellem Jane Austen og os, men ikke mellem hende og Shakespeare, Chaucer, Alfred, Virgil, Homér eller faraoerne, kommer maskinernes fødsel. Dette løfter os på en gang ind i et område af forandring langt over, hvad vi hidtil har tænkt. For dette er parallelt til de store forandringer, hvorved vi adskiller præhistoriske epoker. Dette er på niveau med skiftet fra sten til bronze eller fra nomade- til landbrugsøkonomi. Det forandrer menneskets stilling i naturen. Dette tema er blevet berømmet i et omfang, så det hænger os alle ud af halsen, så jeg vil her ikke komme nærmere ind på de økonomiske og sociale konsekvenser, selvom de er uoverskuelige. Vi er mere optaget af dens psykologiske effekt. Hvordan kan det være, at vi benytter os af det meget følelsesladede ord 'stagnation', med alle dens ildelugtende og sygdomsbefængte overtoner, hvor andre tidsaldre ville have kaldt det 'bestandighed'. Hvorfor forbinder vi ordet 'oprindeligt' [*primitive*] med klodsethed, ineffektivitet og barba-

risme? Når vore forfædre talte om den oprindelige kirke eller vores forfatnings oprindelige renhed, mente de intet af denne slags. (Den eneste nedsættende mening, som Johnson giver i forhold til *Primitive* i sin ordbog, er betegnende 'regelret; påtaget højtidelig; efterlignende den formodede værdighed af gamle dage'.) Hvorfor betyder 'sene-ste' i reklamer 'bedst'? Nuvel, vi må indrømme, at denne semantiske udvikling skylder noget til det 19. århundredes tro på spontan fremskridt, som i sig selv skylder noget til enten Darwins læresætninger om biologisk udvikling eller til myten om universel evolutionisme, som virkelig er fjernt fra det eller længere tilbage. For de to største forestillede udtryk for denne myte – som adskilte fra læsesætningerne – Keats' *Hyperion* og Wagners *Ring* – er præ-darwinistiske. Lad os give dem, hvad vi skylder dem.¹⁵ Men jeg erkender, at hvad der så kraftigt har skabt grobunden for denne holdning i det menneskelige sind, er en ny grundliggende forestilling. Det er forestillingen om gamle maskiner, som bliver erstattet af nye og bedre. For i maskinernes verden er den nye for det meste bedre og den oprindelige den kluntede. Denne forestilling, kraftfuld i alle vore tanker, regerer næsten uden rivaler hos de uuddannede. Thi for dem, næsteften ægteskab og familieskab, er de store milepæle i livet tekniske fremskridt. Fra den gamle cykel til motorcykel og dernæst til den lille bil; fra grammofon til radio og fra radio til fjernsyn; fra komfur til ovn; dette er vigtige stationer på deres pilgrimsfærd. Men uanset af denne årsag eller af en anden; denne tilgang til livet, som har sat sine aftryk i vores sprog, er i sandhed det, som skiller os tydeligst fra vore forfædre, og fraværet af dette ville synes os mest fremmed, hvis vi kunne gå tilbage til deres verden. Omvendt ville den opfattelse, vi har – at alt er foreløbigt og snart vil overgå, og at tilegnelsen af goder, vi aldrig før har haft, frem for forsvaret og bevarelsen af dem, vi allerede har, er det væsentligste i livet – chokere og forvirre dem mest, hvis de kunne besøge vores verden.

Jeg påstår i forhold til mine valgte opdeling af perioder, at det i første omgang passer det godt, i anden og tredje overgår det muligvis alle, og i den fjerde overgår det dem ret tydeligt uden undtagelse. Jeg konkluderer, at det virkelig er den største forandring i det vestlige menneskes historie.

Under alle omstændigheder afgør denne overbevisning hele min tilgang til mit arbejde fra denne stol. Jeg forbereder ikke en undskyldning på forhånd for, at jeg ikke herefter fanger mig selv i at forelæse

¹⁵Lewis udtaler en begravelsestale over 'myten om universal evolutionisme' i sit essay 'The Funeral of a Great Myth', *Christian Reflections*, s. 82-93.

enten over eposet *Gilgamesh* eller *Waverley*-fortællingerne. Området 'middelalder og renæssance' er allerede for bred for mine kræfter. Men I ser, hvordan dette udvalgte område først og fremmest må fremstå som et eksempel på noget meget større, noget som allerede var begyndt, da *Illiaden* blev skrevet, og som næsten stod usvækket, da kampen ved Waterloo blev kæmpet. Selvfølgelig er der inden for denne enorme periode alle mulige slags forskelle. Der er mange belejlige forskelle mellem det område, som jeg skal arbejde med, og andre områder; der er vigtige forskelligheder i det valgte område. Og dog – på trods af alt det – hele dette, fra dens græske eller før-græske begyndelser frem til dagen før i går, set fra den uhyre distance i forhold til, hvor vi står i dag, åbenbarer en homogenitet sig, som bestemt er vigtig og måske mere vigtig end dens indre diversitet. Det er grunden til, at jeg ikke vil være i stand til at tale til jer om mit bestemte område uden konstant at behandle områder, som hverken begyndte med Middelalderen eller endte med renæssancens slutning. På denne måde vil jeg blive tvunget til at præsentere jer for en stor del af det, som kun kan beskrives som gammeleuropæisk eller gammelvestlig kultur. Hvis nogen skulle give en forelæsning om Warwickshire til en forsamling marsboere (dette skal ikke forstås nedladende; marsboere er muligvis tiltalende væsener), ville man loyalt vælge alle ens data fra denne region; men meget af det, De fortæller dem, ville ikke rigtig være begrænset Warwickshire-information, men 'generel jordisk'.

Udsigten, til at jeg, på så vaklende en måde, som jeg kan, bliver talsmand for den gamle vestlige kultur, bekymrer mig. Det bekymrer måske jer. Jeg vil slutte med en beroligelse og en påstand.

Først til beroligelsen. Jeg tror ikke, at I behøver at frygte, at studiet af en død periode, uanset hvor langvarig og sympatisk, behøver at føre til en overgivelse til nostalgi eller en trælbinding til fortiden. Psykologerne har lært os, at det ikke er den huskede, men den glemte fortid, som holder os fanget. Jeg tror, det samme gør sig gældende i samfundet. At udforske fortiden befrier os i sandhed fra nutiden, fra vores egen markedsplads' afguder. Men jeg tror også, at det befrier os fra fortiden. Jeg tror ikke, at nogen befolkningsgruppe er mere frigjort fra fortiden end historikere. De uhistoriske er normalt, uden at vide det, bundet til en nylig overstået fortid. Dante læste Virgil. Nogle andre middelalderforfattere udviklede legenden om Virgil som en stor magiker.¹⁶ Det var den mere nærliggende fortid, hele beskaffenheden

¹⁶For deres nærmere identifikation, se Comparetti, *Virgilio nel Medio Evo* (udg. G. Pasquali). Firenze 1943, s. xxvii. Jeg skylder C.G. Hardie denne reference.

af tænkning dukket op i få nærliggende århundreder, som tilskyndede dem til det. Dante var friere; han vidste også mere om fortiden. Og I vil ikke blive fri for at komme til at fejlfortolke den gamle vestlige kultur så hurtigt og dybt, som disse middelalderfolk misforstod den klassiske antik; eller måske endda som romantikerne misfortolkede middelalderen.¹⁷ Sådanne misforståelser er allerede begyndt. At stoppe deres vækst, mens det stadig er muligt er bestemt en opgave for et universitet.

Nu til påstanden: Den synes arrogant, men – håber jeg – er ikke virkelig sådan. Jeg har sagt, at de forgangne forandringer, som adskiller jer fra den gammelvestlige, har været gradvis og er endnu ikke fuldstændig. Hvor langt skismaet end er, kan de, som er fødte ind i forskellige dele af den, stadig mødes; og mødes i dette lokale. Det er ret almindeligt i tider med stor forandring. Korrespondancen mellem Henry More¹⁸ og Descartes er et underholdende eksempel; man skulle tro, at disse to mænd skrev i forskellige århundreder. Og her kommer problemet. Jeg selv tilhører meget mere den gammelvestlige orden, end I gør. Jeg påstår, at dette, som fra en side er en diskvalifikation af min gerning, fra en anden side er en kvalifikation. Diskvalifikationen er åbenbar. I ønsker ikke at blive forelæst om neandertalere af en neandertaler, endnu mindre om dinosaurer af en dinosaur. Og dog, er det hele historien? Hvis en levende dinosaur slæbte hele sin langsomme længde ind i laboratoriet, ville vi ikke alle se tilbage, idet vi flygtede? Hvilken chance til endelig at vide, hvordan den virkelig bevægede sig og så ud og lugtede, og hvilke lyde den lavede! Og hvis neandertaleren kunne tale, selvom hans undervisningsteknik ville have en del tilbage at ønske, skulle vi så ikke med sikkerhed lære noget om ham af ham, som den bedste moderne antropolog aldrig ville kunne fortælle os? Han ville fortælle os uden at vide, at han fortalte. En ting ved jeg: Jeg ville give en hel del for at høre en antik athener, endda en tumpet én, fortælle om græsk tragedie. Han ville i sine knogler have en så stor viden, som vi forgæves søger. I hvert et øjeblik ville der dukke en chance op, ukendt for ham, for at vise os, hvor den moderne videnskab har været på det forkerte spor i årevis. Mine damer og herrer, jeg står foran

¹⁷Som mit eksempel viser, kan misforståelser selv producere resultater, som har forestillingsværdi. Hvis der ikke havde været nogen romantisk forvridning af middelalderen, ville vi ikke have nogen *Eve of St. Agnes*. Der er plads både til en værdsættelse af den forestillede fortid og en opmærksomhed om dens afvigelse af den reelle fortid; men hvis vi kun ønsker den første, hvorfor så gå på universitetet? (dette emne fortjener meget mere behandling, end jeg giver det her).

¹⁸*A Collection of several Philosophical Writings* (Cambridge, 1662).

jer på en vis måde, som denne athener må stå. Jeg læser som en indfødt tekster, som I må læse som udlændinge. I ser, hvorfor jeg sagde, at denne påstand egentlig ikke er arrogant; hvem kan være stolt af at tale sit modersmål flydende eller kende vejen hjem til sin faders hus? Det er min klare overbevisning, at for at læse gammel vestlig litteratur rigtigt må man suspendere det meste af reaktionerne og aflægge de fleste af de vaner, som I har opnået ved at læse moderne litteratur. Og fordi dette er en dom fra en indfødt, påstår jeg dette, selvom forsvaret for min overbevisning er svag, faktum omkring min vurdering er et historisk *datum*, som I skulle give fuld vægt. Der, hvor jeg fejler som kritiker, kan jeg være nyttig som eksemplar. Jeg vil endda vove at gå længere. På vegne af ikke kun mig selv, men for alle andre gammelvestlige mænd, som I vil møde, vil jeg sige; brug jeres eksemplarer, mens I kan. Der vil ikke være mange flere dinosaurer tilbage.

Oversat af Peter E. Nissen